

The role of micro – and macro-social factors on the economic efficiency of small agricultural enterprises, particularly in the production of environmentally friendly food, is studied. Social microenvironment of small agricultural producers is proved to be the totality of external entities of society that directly affect their activity and which in turn are influenced by the activity of small agricultural enterprises. Their relationship can be made through the relevant business agreement legally or made orally as a partner.

Key words: small agricultural enterprises, environment, strategy, co-operation, agrarian politics.

УДК 331.[56+522.4]

Доц. Ю.В. Машика, канд. екон. наук –
Ужгородський НУ

УКРАЇНА ТА КРАЇНИ ЄС У СВІТОВІЙ ХВИЛІ БЕЗРОБІТТЯ

Розглянуто основні характеристики терміна "безробіття" та показники динаміки, географії цього явища в Україні та країнах Європейського союзу на прикладі провідних її країн, таких як Німеччина, Австрія, Люксембург та країн-аутсайдерів Італії, Іспанії, Греції. Доведено, що безробіття – це соціально-економічне явище, для якого характерно незайнятість частини робочої сили (економічно активного населення) у сфері економіки. Визначено основні причини, наслідки та тенденції безробіття в Україні та країнах Європейського Союзу. З'ясовано, що проблеми безробіття у країнах ЄС та Україні вимагають від держав, регіональних органів управління завчасної розробки та реалізації соціальних гарантій у сфері зайнятості населення працездатного віку. Досліджено, що високий рівень безробіття – це проблема, яку варто вирішувати і яка потребує глибокого наукового аналізу та вироблення практичних рекомендацій, які можуть використовуватися для розроблення і реалізації ефективної соціально-економічної політики. Проаналізовано той факт, що враховуючи ситуацію, яка виникла на сучасному етапі в світі, вирішення цієї проблеми можна віднести до однієї з найважливіших проблем сучасності. Запропоновано шляхи й засоби усунення негативних наслідків безробіття у цих країнах.

Ключові слова: сфера економіки, світова економічна хвиля безробіття, зайнятість населення, ринок праці, трудові ресурси, трудова міграція, економічно активне населення, продуктивність праці, економічні проблеми.

Постановка проблеми. Однією з головних проблем, які несе людству світова економічна нестабільність, є масове безробіття. Звільнення з роботи звичайно більшість людей сприймає як особисту трагедію, оскільки означає не тільки втрату джерела доходів, але й певного статусу у суспільстві. Тому надзвичайно важливим завданням будь-якої соціально орієнтованої держави є допомога тим, хто втратив роботу, та запобігання масовому безробіттю. Дослідження проблеми безробіття в Європейському Союзі та Україні в сучасних умовах господарювання є надзвичайно актуальним. Враховуючи те, що в довгостроковій перспективі Україна планує увійти, як повноцінний партнер, до складу ЄС, досвід країн-учасниць цього об'єднання у сфері регулювання ринку праці є особливо важливим для нашої держави. Особливо тоді, коли значна кількість країн цього союзу зазнала значних економічних спадів протягом 2010-2013 рр., які відповідно і вплинули на стан безробіття загалом.

Аналіз останніх джерел досліджень та публікацій. Проблеми безробіття досліджено у працях таких вітчизняних та зарубіжних дослідників, як М. Барінова, М. Міропольська, П. Нікіфоров, В. Саульська, Т. Черниш, Н. Тілікіна,

У. Вагнер, Н. Вишнеvsька, Т. Власенко, В. Гутник, І. Есаулова, В. Клавдієнко, О. Магницька, В. Мікловда, С. Пірожков, М. Пітюлич, Л. Семів, Л. Шевчук та багато інших.

Невирішені аспекти проблеми. Проте, незважаючи на значний науковий доробок, праці названих вчених та інші публікації і розробки не охоплюють всього спектра досліджуваного питання, що власне і стало предметом цього дослідження.

Метою роботи є дослідження основних проблем та стану безробіття в Україні та ЄС, а також визначення напрямків покращення стану безробіття у державах.

Період дослідження – 2010-2013 рр. та 9 міс. 2014 р.

У дослідженні використано методи статистичні, економіко-математичні та порівняльного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Безробіття – це соціально-економічне явище, для якого характерна незайнятість частини робочої сили (економічно активного населення) у сфері економіки. Тобто у реальному житті безробіття є перевищенням пропозиції робочої сили над попитом на неї [1, с. 86]. Сьогодні, в умовах глобалізації економіки, питання безробіття є проблемою номер один для всього світу. Поняття "безробіття" містить такі основні аспекти, як потреба в праці, прагнення працювати, пошук роботи і неможливість її мати. Одним із головних наслідків безробіття є те, що відбувається збідніння населення через втрату трудового заробітку та заморожування заробітної плати працівників, які залишаються на виробництві, що тягне за собою падіння купівельної спроможності населення і, відтак, падіння сукупного попиту на товари, що розглядається економістами кейнсіанської теорії, як головний фактор падіння виробництва й економіки загалом.

Отже, 2013 р. приніс нову хвилю безробіття, яка охопила значну кількість людей, і за прогнозами МОП перспективи до покращення очікувати, найближчим часом, не варто. Аналізуючи становище України у 2013 р., варто зазначити, що найбільшого скорочення зайнятості зазнали саме промисловість і будівництво [5, 9].

За даними Державного комітету статистики, в Україні у січні 2014 р. рівень безробіття виріс на 0,1 %, і становив 1,9 %, окрім цього, в Державній службі зайнятості було зареєстровано 525,1 тис. безробітних, а саме: жінок – 266,7 тис., чоловіків – 258,4 тис. Допомогу з безробіття отримували 432,4 тис. осіб. Середній розмір допомоги на одного безробітного у січні 2014 р. становив 1 тис. 175 грн. У січні 2013 р. рівень безробіття становив 2 %. Нагадаємо, що в лютому минулого року частка з безробіття становила пікові 2,1 %. Мінімум – 1,4 % – було зафіксовано у жовтні 2013 р. Статистика останніх років свідчить, що до осені безробіття знижується, а на початку року традиційно оновлюються річні максимуми. Це може бути пов'язано з сезонністю робіт в агропромисловому секторі [7].

Існує безліч проблем щодо статистики безробіття, через які неможливо реально оцінити ситуацію і зробити відповідні висновки. До таких проблем вар-

то віднести такі: неможливо врахувати осіб, які втратили "надію на працю", які не стоять на обліку в службі зайнятості; статистика не враховує часткову зайнятість. Ті, хто примусово знаходяться у відпустках з ініціативи адміністрації, вважаються зайнятими; неправдива інформація з боку безробітних. Велика кількість працівників працюють без офіційного оформлення, тому майже неможливо перевірити тих, хто отримує виплати з безробіття, й задіяний в тіньовій економіці. При цьому статистика не враховує, що саме через відсутність роботи близько 7-9 млн наших співвітчизників виїхали за кордон на заробітки. Не входять до складу безробітних ні 2 млн селян, які живуть тільки із присадибного господарства, ні ті, котрі працюють на "чверть ставки", ні ті, що мають тимчасові підробітки. Значна частина населення зараз перебуває в умовах вимушеної неповної зайнятості. Тільки чисельність працюючих у режимі неповного робочого тижня перевищує 2 млн осіб [3, с. 111].

В Україні урядом запропоновано чотири напрямки подальшої реалізації соціальної реформи, які необхідно реалізувати для того, щоб поліпшити і підвищити якість і рівень життя громадян України. Одним із важливих і пріоритетних напрямків є підвищення зайнятості населення. Тобто соціальна політика держави спрямована на боротьбу з безробіттям, що є позитивним, адже це свідчить про небайдужість уряду до проблеми, яка є однією із найглобальніших у всьому світі. Не тільки країни, що розвиваються страждають від кризової ситуації безробіття, а й найрозвиненіші країни світу також поглинуті цією проблемою. Країни Європейського Союзу ведуть активну боротьбу з безробіттям, уряди цих країн розробляють і пропонують різноманітні заходи і напрямки щодо мінімізації такого негативного впливу на суспільство. Оскільки Україна має намір вступити до ЄС, уряд держави повинен добре аналізувати ситуацію, що склалася в ЄС, і робити відповідні висновки для себе. Можливо, при аналізі такої ситуації, Україна візьме для себе нові методи боротьби з безробіттям, що застосовуються в ЄС і саме це допоможе вирішити національні проблеми такого спрямування [4, с. 59].

Після проведеного аналізу показників безробіття в Україні та їхньої динаміки, перейдемо до ознайомлення з показниками безробіття серед країн Європейського Союзу.

За даними Статистичного управління Європейського союзу, безробіття в Єврозоні у вересні 2014 р. становить 11,9 % [6]. При цьому в Італії безробіття сягнуло рекордних 13 %. Серед молоді Єврозони безробіття 23,5 % (вересень), в ЄС загалом – 22,9 %. Найнижчі показники безробіття в Європі у вересні 2014 р. зафіксовано в Австрії (4,8 %), Німеччині (5,1 %) і Люксембурзі (6,1 %). Один із найвищих рівнів безробіття знову відзначено в Іспанію – 25,6 %. У Греції безробіття становило 27,5 % станом на 01.10.2014 р. і було найгіршим в Європі. Єврокомісія прогнозує безробіття в Єврозоні станом на 01.01.2016 р. на рівні 12 % та станом на 01.01.2017-11,7 % [6]. Ці цифри та показники відображають ситуацію, з якою стикаються мільйони працівників та їхні сім'ї. Чи покращиться ця ситуація залежить від того, наскільки ефективно будуть працювати уряди країн у цьому напрямку.

На проведення політики зайнятості Україна витрачає приблизно 0,41 % ВВП, що значно менше, ніж у країнах ЄС (2,6 % – Швеція, 3 % – Франція, 1,6 % – Угорщина) [2, с. 184]. За 9 місяців 2014 р. рівень безробіття в Україні серед економічно активного населення у віці від 15 до 70 років становив 7 %, а працездатного віку – 7,6 %. В аналогічний період 2013 р. ці показники були на рівні 7,4 % і 8 % відповідно. Як і в аналогічний період 2013 р., рівень зареєстрованого безробіття загалом по країні становив 1,8 % населення працездатного віку. Рівень працевлаштування безробітних в Україні зріс від 27,8 % до 32 %. Хоча варто зазначити, що не все так безхмарно в плані економічного та соціального розвитку очікується на найближчий період часу для економіки України в силу подій на сході України, а саме Луганської та Донецької областей (АТО) та АР Крим з вини агресора – РФ [8].

Висновки. Проблеми безробіття у країнах ЄС та Україні вимагають від держав, регіональних органів управління завчасної розробки та реалізації соціальних гарантій у сфері зайнятості населення працездатного віку. Високий рівень безробіття – це проблема, яку варто вирішувати і яка потребує глибокого наукового аналізу та вироблення практичних рекомендацій, які можуть використовуватися для розроблення і реалізації ефективної соціально-економічної політики. Безробітними вважаються працездатні громадяни, що не можуть одержати роботу відповідно до своєї освіти, професії, ступеня кваліфікації, котрі зареєстровані на біржі праці. Рівень безробіття визначається відношенням числа безробітних до загальної чисельності працездатного населення країни. Вирішення проблеми безробіття безпосередньо пов'язане з розвитком суспільного виробництва, підприємництва, насамперед із розвитком малого й середнього бізнесу. Завдяки аналізу форм та видів безробіття, ми можемо розрізнати шляхи підходу до даної проблеми.

Основними напрямками вирішення проблеми безробіття у країнах ЄС та Україні, на наш погляд, можуть бути: стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу; відповідність держзамовлення на підготовку спеціалістів реальному стану попиту на робочу силу; надання податкових кредитів підприємствам за кожне нове створене робоче місце; надання допомоги з безробіття працівникам з тимчасовою зайнятістю; збільшення фінансування заходів щодо надання ефективної підтримки пошуку робочих місць безробітними; надання податкових пільг для підприємств з високою часткою зайнятого сільського населення тощо. Таким чином, питання безробіття є дуже актуальним, і потребує подальших досліджень, що і буде розглянуто у наступних наукових працях.

Література

1. Лопатіна К.А. Стан та напрями ліквідації проблеми безробіття в Україні / К.А. Лопатіна // Управління розвитком. – 2011. – № 16(113). – С. 85-86.
2. Прушківська Е.В. Світовий досвід та основні напрями державного регулювання зайнятості в Україні / Е.В. Прушківська // Держава та регіони : наук.-практ. журнал. – 2008. – № 4. – С. 182-186.
3. Галькін Л.І. Втрати людського капіталу України: чинник безробіття / Л.І. Галькін // Економіка та регіони : зб. наук. праць. – 2007. – № 2. – С. 110-113.

4. Никоненко В.А. Ринок праці Європейських країн в умовах глобалізації та світової економічної кризи / В.А. Никоненко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 2 (10). – С. 58-63.

5. Держком. статистики. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2014/04/02/322651>.

7. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ua.112.ua/ekonomika/bezrobittya-v-ukrayini-2014-r-zroslo-na-0-1-do-1-9-22801.html>.

8. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ua.for-ua.com/politics.html>.

9. Міжнародна організація праці. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ilo.org.ua/>.

Машика Ю.В. Україна і країни ЄС в мировій волні безробіття

Рассмотрены основные характеристики термина "безработица" и показатели динамики, географии этого явления в Украине и странах Европейского союза на примере ведущих ее стран, таких как Германия, Австрия, Люксембург и стран-аутсайдеров Италии, Испании, Греции. Доказано, что безработица – это социально-экономическое явление, для которого характерно незанятость части рабочей силы (экономически активного населения) в сфере экономики. Определены основные причины, последствия и тенденции безработицы в Украине и странах Европейского Союза. Выяснено, что проблемы безработицы в странах ЕС и Украине требуют от государств, региональных органов управления заблаговременной разработки и реализации социальных гарантий в сфере занятости населения трудоспособного возраста. Исследовано, что высокий уровень безработицы – это проблема, которую следует решать и которая требует глубокого научного анализа и выработки практических рекомендаций, которые могут использоваться для разработки и реализации эффективной социально-экономической политики. Проанализирован тот факт, что, учитывая ситуацию, которая возникла на современном этапе в мире, решение этой проблемы можно отнести к одной из важнейших проблем современности. Предложены пути и средства устранения негативных последствий безработицы в этих странах.

Ключевые слова: сфера экономики, мировая экономическая волна безработицы, занятость населения, рынок труда, трудовые ресурсы, трудовая миграция, экономическое активное население, производительность труда, экономические проблемы.

Mashika Yu. Ukraine and EU Countries in the World Wave of Unemployment

The main characteristics of the term "unemployment" and performance dynamics geography of this phenomenon in Ukraine and the European Union as an example of leading countries such as Germany, Austria, Luxembourg and the EU outsiders Italy, Spain and Greece are studied. Unemployment is proved to be a socio-economic phenomenon, which is characterized by unemployment of the labour force (economically active population) in the economy. The main causes, consequences and trends of unemployment in Ukraine and the European Union are defined. The problem of unemployment in the EU and Ukraine is shown to require state, regional authorities advance the development and implementation of social protection in employment of working age. High level unemployment is investigated to be a problem that should be addressed and that requires a deep scientific analysis and develop practical recommendations that can be used to develop and implement effective social and economic policies. The fact concerning the situation that arose at this stage in the world is analysed. Solving this problem is supposed to be possibly attributed to one of the most important issues of our time. The ways and means of eliminating the negative effects of unemployment in these countries are offered.

Key words: sphere of economy, the global economic wave of unemployment, employment, labor market, labour migration, the economically active population, productivity, economic problems.

УДК 333:33

Здобувач Т.В. Морська¹ – Ужгородський НУ

ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Розглянуто земельно-ресурсний потенціал Закарпатської області, його структуру, характеристику та інтенсивність цільового використання. Проаналізовано функціональне використання земельного фонду Закарпатської області. Основну увагу приділено економічній ефективності використання земельних угідь області. Наведено динаміку показників урожайності сільськогосподарських культур за всіма категоріями господарств Закарпатської області. Виокремлено основні завдання щодо використання потенціалу розвитку сільських територій Закарпатської області, зокрема земельно-ресурсного та відповідають основним цілям Державної стратегії регіонального розвитку.

Ключові слова: земельний ресурс, сільська територія, ефективність, виробництво, сільське господарство.

Історичні штрихи до характеристики земельних ресурсів Закарпаття вказують на їх важливе та безупинне використання у суспільному житті як речовинного фактора й об'єкта суспільних відносин. Попри багатогранне призначення, роль земельних ресурсів у виробництві та природокористуванні має консервативний характер: основні напрями їх функціонування не підлягають або частково підлягають змінам протягом історичних періодів. Земельні ресурси завжди уособлювали територію регіону, місце проживання населення, найважливіший природний ресурс, джерело продуктів харчування, сільськогосподарської та мінеральної сировини. У контексті зазначеного земельні ресурси сільських територій Закарпаття у сучасних умовах характеризуються наступним.

Сільські території Закарпатської області вирізняються малоземеллям, що характеризується вертикальною зональністю: тут наявні низинна (46,6 % сільськогосподарських угідь), передгірська (26,5 %) і гірська (26,9 %) підзони.

Гірська та лісостепова частини сільських територій регіону вирізняються щодо наявності значних площ природних ландшафтів, які у найменш змінному вигляді збереглися на землях, зайнятих лісовою і чагарниковою рослинністю, болотами. Правда, вони мають здебільшого острівний характер, що ускладнює, а в окремих випадках, й унеможливує просторові процеси на ценотичному та генетичному рівнях, притаманні живій природі.

Різноманіття природних ландшафтів і рослинних угруповань, територіальна структура природоохоронних територій неповною мірою відповідають міжнародним стандартам. Програма перспективного розвитку заповідної справи в Україні, затверджена Постановою Верховної Ради України від 22 вересня 1994 р. стала поштовхом, передусім у збільшенні площ природно-заповідного фонду. На сьогодні площа екологічної мережі становить 77,2 % від загальної площі області. Відношення фактичної площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) до загальної площі регіону становить 6,2 %.

За функціональним використанням земельний фонд Закарпатської області (табл. 1) охоплює: сільськогосподарські землі (451,6 тис. га); ліси та лісовкриті площі (723,7 тис. га); забудовані землі під промисловими і транспортними

¹ Наук. керівник: проф. М.І. Пітюлич, д-р екон. наук